

Nr 189.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Nossans regleringsföretag inom Eggvena med flera socknar av Älvsborgs och Skaraborgs län; given Stockholms slott den 3 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:

Den 25 januari 1924 beviljade Kungl. Maj:t till reglering av vattenståndet i ån Nossan å dess sträckning mellan Bolltorps kvarn och Eggvena bro för torrläggning av vattenskadade marker inom hemmanen Eggvena i Eggvena socken, Stora och Lilla Saxtorp samt Tumberg i Tumbergs socken, Fagrabo och Tostarp i Kullings-Skövde socken, Fötene, Härene, Kivernäbb, Ing-

marstorp, Espekroken och Ribbingsberg i Södra Härene socken av Älvsborgs län samt Tegalund i Fåglums socken av Skaraborgs län, dels statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 58,100 kronor, och dels lån från odlingslånefonden med 144,850 kronor, varjämte Kungl. Maj:t fastställde arbetsplan för företagets utförande.

Sedan det under arbetets gång visat sig, bland annat, att sprängnings- och schaktningsmassor överstege vad i den fastställda arbetsplanen angivits, erhöll företaget den 14 juni 1929 statsbidrag från statens avdikningsanslag med 8,040 kronor och lån från statens avdikningslånefond med 30,130 kronor. Vidare beviljades den 4 september 1930 på framställning av arrendatorerna av samtliga i företaget ingående ecklesiastika boställen lån från sistnämnda fond med 9,220 kronor till de kostnadsandelar, som belöpte på sagda boställen. På grund av vissa vid företaget uppkomna arbetssvårigheter lämnades slutligen den 18 november 1932 ytterligare statsbidrag från avdikningsanslaget med 1,800 kronor och lån från avdikningslånefonden med 4,720 kronor. Företaget har sålunda kommit i åtnjutande av statsbidrag med $(58,100 + 8,040 + 1,800 =)$ 67,940 kronor och lån med $(144,850 + 30,130 + 9,220 + 4,720 =)$ 188,920 kronor eller ett statsunderstöd av tillhoppa 256,860 kronor.

I skrivelse den 18 december 1933 anhöll arbetsstyrelsen för företaget dels om ytterligare statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, dels om avskrivning av de tilläggs lån, som beviljats företaget å 30,130 kronor och 4,720 kronor, dels ock om nedskrivning av lånet å 9,220 kronor till 7,615 kronor.

Därjämte anhöllo i skrivelse samma dag ett stort antal intressenter i företaget att komma i åtnjutande av ytterligare statsunderstöd.

I anledning av dessa framställningar medgav Kungl. Maj:t den 12 april 1935 dels uppskov till allmänna kronouppbörderna hösten 1936 respektive hösten 1937 med uppdebiteringen av de för åren 1933 och 1934 belöpande annuiteterna å 1924 års odlingslån å 144,850 kronor ävensom uppskov under tre år med erläggande av envar av därefter återstående annuiteter av lånet, dels ock räntefrihet under uppskovstiden å oguldna kapitalskulden å samma lån. Tillika förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles efter ytterligare utredning i ärendet meddela beslut rörande arbetsstyrelsens framställning i vad den avsåge avskrivning av lån m. m.

I skrivelse den 19 juli 1935 har sedermera hemmansägaren Martin Oskar Bergström i Eggvena Skogvaktargården i egenskap av delägare i ifrågavarande regleringsföretag anhållit om samma statsunderstöd som övriga sämstlottade intressenter i företaget.

Vidare har i skrivelse den 24 juli 1935 Albert Andersson i Vårgårda jämte åtta andra intressenter i företaget hemställt, att därest ytterligare statsbidrag komme att beviljas företaget, detta bidrag måtte komma hela företaget till godo.

Ytterligare har småbrukaren Matts Erik Andersson i Hagen i egenskap av intressent i företaget i skrivelse den 20 januari 1936 begärt statsbidrag med

högsta möjliga belopp till gäldande av den hans fastighet påförda delen i företaget, 2,490 kronor 22 öre.

I skrivelse den 31 januari 1938 har Albert Andersson ånyo hemställt, att alla intressenterna i företaget måtte erhålla hjälp genom nedskrivning av lånen.

I ärendet hava yttranden avgivits den 17 mars 1937 av länsstyrelsen i Älvsborgs län, den 27 december 1937 av lantbruksstyrelsen och den 23 februari 1938 av statskontoret. Lantbruksstyrelsen har vid sitt utlåtande fogat ett den 2 november 1937 av länsstyrelsen i Älvsborgs län avgivet yttrande.

Av tillgängliga handlingar inhämtas följande.

Förslag till ifrågavarande företag, som avsåg reglering av vattenståndet i Nossan mellan Bolltorps kvarn och Eggvena bro, upprättades vid av lantbruksingenjören B. E. Hildebrand åren 1921—1922 enligt vattenlagen hållen syneförrättning.

Företaget omfattade en areal av 306.93 hektar, varav 303.15 hektar åker samt 3.78 hektar annan mark. Av denna areal utgör låntagarnas andel 268.76 hektar, varav 264.98 hektar åker samt 3.78 hektar annan mark.

Företaget utfördes under åren 1922—1931 och blev av lantbruksstyrelsen godkänt den 6 februari 1932.

Kostnaderna för företaget, vilka vid planläggningen av lantbruksingenjören beräknats till cirka 257,500 kronor, hade vid 1936 års utgång enligt uppgift från arbetsstyrelsens ordförande uppgått till sammanlagt 374,270 kronor, varav 278,520 kronor utgjorde direkta arbetskostnader. Återstoden, 95,750 kronor, utgjordes huvudsakligen av kostnader för rättegång mot företagets entreprenör samt räntor å upplånat kapital. Enbart sistnämnda post uppgick i runt tal till 53,290 kronor.

Då statsbidraget uppgått till sammanlagt 67,940 kronor, utgöra intressenternas egna kostnader för företaget (374,270 — 67,940 =) 306,330 kronor eller omkring 1,000 kronor för hektar av den i företaget ingående marken. Därest statslånen å sammanlagt 188,920 kronor frånräknas, uppgå för låntagarnas del deras direkta utgifter för företaget till omkring 300 kronor för hektar.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har genom tre skilda utslag den 30 december 1933 samt genom ett utslag den 17 mars 1936 fastställt fördelningen av de till företaget beviljade lånen. Av utslagen framgår, att 1924 års lån skall amorteras under åren 1931—1956 med en annuitet av 9,547 kronor 95 öre under ett vart av åren 1932—1955, att 1929 års lån skall amorteras under åren 1936—1961 med en annuitet av 2,003 kronor 4 öre under de första 24 åren, att 1930 års lån skall amorteras under åren 1938—1963 med en annuitet av 612 kronor 95 öre under de första 24 åren, samt att 1932 års lån skall amorteras under åren 1940—1964 med en annuitet av 313 kronor 99 öre under de första 24 åren.

Låntagarnas annuiteter å statslånen utgöra sålunda sammanlagt i runt tal 12,480 kronor eller 46 kronor för hektar av deras i företaget ingående mark.

Företaget finnes upptaget i den förteckning över i ekonomiskt trångmål varande torrlägningsföretag, som intagits i lantbruksstyrelsens till Kungl. Maj:t den 24 januari 1934 avgivna utlåtande, vilket utlåtande såsom Bilaga A. fogats till Kungl. Maj:ts den 16 februari 1934 till riksdagen avlåtna proposition nr 144 angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag.

Arbetsstyrelsen för företaget har i sin skrivelse såsom stöd för sin hemställan om ytterligare statsbidrag och avskrivning av vissa av lånen anfört i huvudsak, att i statsbidrag beviljats ej fullt 25 procent av den beräknade kostnaden för företaget och ej mer än cirka 18 procent av den verkliga kostnaden. Kostnaderna per hektar för den i företaget deltagande marken kunde under nuvarande för jordbruket svåra förhållanden omöjligt gäldas av intressenterna, av vilka de flesta redan vore hårt skuldbelastade, utan att de skulle komma på obestånd. På grund av felberäkningar vid företagens planläggning hade de verkliga kostnaderna högst betydligt överstigit de beräknade. Hade denna felberäkning ej ägt rum, hade företaget icke kommit till stånd. Företagets utförande hade nämligen varit för dyrbart i förhållande till den av detsamma vunna båtnaden.

I skrivelserna från *intressenterna* har i huvudsak återopats samma grund för de däri gjorda yrkandena som i arbetsstyrelsens framställning.

I sitt yttrande den 17 mars 1937 har *länsstyrelsen i Älvsborgs län* tillstyrkt, att de enskilda deltagarna i företaget bereddades någon lättnad i sin skuldbörda för företaget i form av bidrag till nedbringande av vissa av företaget upptagna lån hos banker och enskilda. Länsstyrelsen har i anslutning härtill upplyst:

Då företaget dragit kostnader utöver de beräknade, hade ett belopp av omkring 64,000 kronor måst upplånas hos banker och enskilda personer. Någon båtnad av företaget motsvarande detta belopp hade intressenterna icke haft. Ett flertal bland sökandena befunde sig visserligen i ganska goda ekonomiska förhållanden, men detta vore dock icke fallet med alla. Vid 1933 års fastighetstaxering hade åkerjorden i de socknar, som berördes av företaget, åsatts ett taxeringsvärde av i allmänhet mellan 1,000 och 1,300 kronor per hektar.

Länsstyrelsen har vid sitt yttrande fogat viss utredning rörande intressenternas ekonomiska ställning.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit, att 22,780 kronor måtte anvisas från statens avdikningsanslag för nedskrivning av vissa låntagares andelar i de till ifrågakvarande företag beviljade lånen från odlingslånefonden och avdikningslånefonden.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande till stöd för sitt förslag anfört bland annat:

Låntagarnas annuiteter å statslånen, vilka uppginge till i runt tal 12,480 kronor eller 46 kronor för hektar av deras i företaget ingående mark, vore avsevärt högre än vad vid torrlägningsföretag i allmänhet plögade vara fallet och hade tidigare överträffats endast i tre fall, nämligen beträffande de företag, som avsett reglering av Kilaån i Södermanlands län och Sävån i

Älvsborgs län samt Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag i Örebro län. Med hänsyn därjämte till intressenternas i Nossans regleringsföretag betydande utgifter i övrigt för företaget, syntes det uppenbart, att fullgörandet av de med företaget förbundna skyldigheterna måste för de intressenter, vilkas ekonomiska ställning vore svag, medföra högst allvarliga svårigheter. Lades därtill, att företaget i viss grad torde hava föranletts av statsmakternas under världskriget vidtagna åtgärder för tryggande av landets självförsörjning, ävensom att detsamma sedermera drabbats av den därefter inträffade omkastningen i jordbrukskonjunkturerna, funne lantbruksstyrelsen för sin del ett ingripande från statens sida i syfte att lindra det ekonomiska betryck. vari vissa av företagets intressenter genom företaget råkat, kunna anses motiverat.

Vad beträffade formen för ett sådant ingripande finge till en början framhållas, att detsamma lämpligen syntes böra ske i form av nedskrivning av de i förhållande till sin ekonomiska bärkraft hårdast belastade låntagarnas andelar i kapitalskulden å de till företaget beviljade statslånen. Med ledning av i detta avseende verkställda undersökningar hade länsstyrelsen i yttrande till lantbruksstyrelsen den 2 november 1937 angivit de delägare, vilka enligt länsstyrelsens förmenande närmast borde ifrågakomma till erhållande av ytterligare understöd. Lantbruksstyrelsen tillstyrkte, att följande i länsstyrelsens utredning upptagna personer bereddes ifrågasatt lindring.

Låntagare	Fastighet	Jordregister nr	Socken
Oskar Svensson	Stomsmaden	1 ¹	Tumbergs
Axel Karlsson	Tunmaden	2 ¹	»
Johan Emil Gustafsson	Fagrabo	1 ²	»
Mats Erik Andersson	Härene Nedergården	6 ¹⁰	Södra Härene
Gunnar Andersson	Espekroken	1 ³	» »
Lorentz Andreasson	Härene Mellomgården	4 ²	» »
	Holmängen	1 ³	» »
	Holmängen	1 ¹	Eggvena
Gustaf Gottfrid Nordkvist	Härene Nedergården	6 ²	Södra Härene
	Härene Nedergården	6 ⁹	» »
Sören Jenssen Nyman	Ribblingsberg	1 ¹	» »
	Nossamaden	1 ¹	» »
	Härene Backgården	1 ²	» »
	Härene Backgården	1 ³	» »
	Mo Västergården	1 ²	» »
	Nossamaden	1 ¹	Tumbergs
Frans Henrik Johansson	Fötene Afsegården	3 ²	Södra Härene
	Nossamaden	2 ¹	» »
Josef Ragnar Eriksson	Nossamaden	1 ¹⁰	» »
Henning Ivar Hermansson	Ågården	9 ²	Eggvena
Herman Andersson	Skogvaktaregården	15 ⁹	»
	Lendalsmaden	av 1 ¹	»
	Lendalsmaden	1 ¹	Södra Härene

I fråga om storleken av den nedskrivning av lånen, som syntes böra komma ifråga, funne lantbruksstyrelsen för sin del, med hänsyn till de jämförelsevis höga kostnader, som låntagarna utöver ifrågavarande låneannuiteter hade att vidkännas för företaget, annuiteterna skäligen böra nedskrivas med 50 procent, därvid desamma i allt fall komme att ej oväsentligt överstiga vad vid andra torrläggingsföretag ansåges normalt. Nedskrivningen syntes böra ske å den del av kapitalsskulden, som återstode ogulden efter inbetalning av till och med år 1937 utdebiterade annuiteter. Sagda del av kapitalsskulden hade beträffande nu ifrågavarande låntagare av lantbruksstyrelsen beräknats uppgå till i runt tal 45,560 kronor. För nedskrivning av nämnda skuldsumma med 50 procent erfordrades sålunda ett belopp av 22,780 kronor, vilket lämpligen syntes böra utgå i form av statsbidrag från statens avdiktningensanslag. Bidraget borde i första hand disponeras för avskrivning av nu ifrågavarande långtagares andelar i de till företaget senast beviljade lånen, varefter återstående del av bidraget borde användas för nedskrivning av samma låntagares andelar i de äldre lånen.

Av den av länsstyrelsen i dess yttranden förebragta utredningen rörande den ekonomiska ställningen hos de personer, som enligt lantbruksstyrelsens förslag borde erhålla lindring i sin skuldbörda, framgår att dessa personers ekonomi är förhållandevis svag.

Statskontoret har i sitt yttrande uttalat, att med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter och till vad lantbruksstyrelsen anfört statskontoret icke ville motsätta sig att vissa intressenter i företaget erhöle lättnad i återbetalningsskyldigheten av de till företaget beviljade statslånen. Dylik lättnad har statskontoret ansett lämpligen kunna vidtagas genom nedskrivning av skuldbördan i anledning av lånen på sätt lantbruksstyrelsen ifrågasatt. Statskontoret har emellertid — under framhållande, att en av de i lantbruksstyrelsens förslag upptagna personerna, nämligen Sören Jenssen Nyman, förvärvat sina fastigheter efter avdiktningensföretagets slutförande — uttalat, att denne icke borde bliva delaktig i den ifrågasatta nedskrivningen, då han vid köpet kunnat taga hänsyn till de skulder, som graverade fastigheterna. Statskontoret har i övrigt icke velat motsätta sig lantbruksstyrelsens förslag.

*Departements-
chefen.*

Utredningen i ärendet ger vid handen, att de verkliga kostnaderna för ifrågavarande regleringsföretag blivit avsevärt högre än de beräknade. Detta synes hava berott på förhållanden, över vilka intressenterna icke kunnat råda. Till följd av de oförutsett höga kostnaderna hava intressenterna fått ikläda sig betydande skulder utöver statslånen. Företaget har också, såsom förut nämnts, upptagits i den förteckning över i ekonomiskt trångmål varande torrläggingsföretag, som finnes intagen i propositionen nr 144 1934. Intressenternas egna kostnader för företaget ha enligt vad utredningen givit vid handen uppgått till omkring 1,000 kronor för hektar av den i företaget ingående marken och deras annuiteter för statslånen uppgå till 46 kronor för hektar av samma mark. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag med hänsyn härtill, att fullgörandet av de med företaget förbundna skyldigheterna måste för de intressenter, vilkas ställning är svag, medföra högst allvarliga svårigheter. Billighetsskäl torde därför tala för att, på sätt myndighe-

terna tillstyrkt, de sämst ställda intressenterna erhålla någon lättnad i sin skuldbörda genom att ytterligare statsunderstöd beredes företaget i och för statslårens nedskrivning. Med hänsyn till vad statskontoret anfört torde emellertid statsmedel icke böra anvisas för nedskrivning av låneandelar, som belöpa å de Sören Jenssen Nyman tillhöriga fastigheterna. Den av mig nu förordade nedskrivningen torde på sätt lantbruksstyrelsen och statskontoret ifrågasatt böra bestämmas till 50 procent av nuvarande kapitalskuld för de i lantbruksstyrelsens förteckning upptagna fastigheterna med nyss nämnt undantag. Vid bifall till vad jag nu förordat skulle för nedskrivning erfordras ett belopp av 15,360 kronor, vilket belopp bör anvisas från statens avdikningsanslag. Bidraget torde i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag i första hand disponeras för avskrivning av de nu ifrågasvarande låntagarnas andelar i de till företaget senast beviljade lånen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa bidragsbeloppets fördelning å här avsedda fastigheter. Genom det av mig nu förordade bidraget erhålla de ekonomiskt sett sämst ställda intressenterna en välbehövlig lindring i sin orimligt höga skuldbörda. Emellertid torde med hänsyn till de stora skulder, som åvila ifrågasvarande företag, även övriga intressenter, även om de icke direkt befinna sig i ekonomiskt trångmål, ha alltför tyngande utgifter i anledning av företaget. Det torde därför vara angeläget, att ytterligare utredning åstadkommes rörande möjligheterna att lätta företagens ekonomiska svårigheter. Denna utredning torde lämpligen kunna verkställas av de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 juni 1937 tillkallade utredningsmännen för verkställande av utredning rörande de statsunderstödda torrlägningsföretagen (torrlägningskommittén). Sedan riksdagens beslut i förevarande ärende fattats, torde därför handlingarna överlämnas till sagda utredningsmän. Det nu föreslagna bidragsbeloppet torde icke böra inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till avbetalning i enlighet med vad i det föregående anförts å de till Nossans regleringsföretag beviljade lånen från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond må från statens avdikningsanslag till företaget anvisas ett belopp av 15,360 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Ros.